

MONITORING EN BEHEER VAN DE SOCIAALECONOMISCHE IMPACT VAN DE COVID-19-CRISIS IN BELGIE

DOOR | **KOEN VLEMINCKX**

Adviseur-generaal, FOD Sociale Zekerheid

INLEIDING

Om de gevolgen van de COVID-19-crisis effectief te beheersen, werden er op diverse beleidsniveaus diverse organen geactiveerd en werden er andere 'ad hoc'-organen op maat van de crisis opgericht. In dit artikel bespreken we het federale beleidsnetwerk dat in het kader van de COVID-19-crisis werd opgericht om de sociale impact van de crisis te beheren.

Het koninklijk besluit van 31 januari 2003 legt het algemene noodplan op nationaal niveau vast en beschrijft de organisatie van de federale fase van het crisisbeheer. Op basis van deze reglementering is het mogelijk om een onmiddellijke coördinatie op het nationale niveau te activeren voor een situatie die dit zou vereisen.

Naar aanleiding van het ontstaan van de COVID-19-pandemie in China, komen sinds januari 2020 drie organen samen om de opvolging van de gezondheidssituatie te garanderen:

- de Risk Assessment Group (RAG) analyseert het risico voor de bevolking op basis van epidemiologische en wetenschappelijke gegevens. De groep wordt voorgezeten door Sciensano en bestaat uit experts van Sciensano en de gezondheidsautoriteiten;
- de Risk Management Group (RMG) neemt op basis van het advies van de RAG maatregelen om de volksgezondheid te beschermen. Deze groep wordt voorgezeten door de FOD Volksgezondheid en bestaat uit vertegenwoordigers van de gezondheidsautoriteiten, zowel van de federale staat als van de deelstaten;
- het Wetenschappelijk Comité voor het Coronavirus helpt de gezondheidsautoriteiten om het coronavirus te bestrijden. Het comité geeft wetenschappelijk advies over de evolutie van het virus en draagt bij aan de optimale voorbereiding van ons land op de komst van het COVID-19-virus.

Wanneer het COVID-19-virus ons land bereikt, kondigt de Nationale Veiligheidsraad op donderdag 12 maart 2020 de federale fase van crisisbeheersing aan.

De Nationale Veiligheidsraad (NVR) neemt op strategisch niveau beslissingen en wordt voorgezeten door de federale premier. Daarnaast maken ook de federale vicepremiers en de ministers bevoegd voor Justitie, Landsverdediging, Binnen- en Buitenlandse Zaken deel uit van de Nationale Veiligheidsraad. Indien de agenda dit vereist, kunnen andere mensen worden uitgenodigd en in het kader van de COVID-19-crisis namen de regionale regeringsleiders deel aan de besprekingen. Binnen de nieuwe Regering-De Croo nam overigens het Overlegcomité vanaf 6 oktober 2020 het COVID-19-beleid over van de Nationale Veiligheidsraad. Het Overlegcomité is een

orgaan waarin vertegenwoordigers van de verschillende Belgische regeringen zetelen om overleg te plegen en conflicten te voorkomen of te beslechten.

De Nationale Veiligheidsraad en het Overlegcomité worden bijgestaan door experts binnen verschillende domeinen. Deze experts adviseren de overheid over de maatregelen. Deze experts zitten samen in een Evaluatiecel (CELEVAL). CELEVAL is een multidisciplinaire raad en wordt voorgezeten door de FOD Volksgezondheid. Tijdens de crisis werd de samenstelling van CELEVAL enkele malen herschikt.

Op 6 april 2020 werd bovendien de Expertengroep voor de exitstrategie (GEES) opgericht met als doel een strategische visie te ontwikkelen voor de periode waarin de maatregelen in de strijd tegen het coronavirus versoepeld zouden worden. De GEES was eveneens samengesteld uit deskundigen in diverse disciplines en had als opdracht op een technische manier te werken aan de graduele ‘ontsluiting’ van ons land door analyses en aanbevelingen, eventueel gestoffeerd door dialoog met andere academici, economen of aanverwante experts. De GEES was actief in de periode april-juni 2020.

De Nationale Veiligheidsraad heeft maatregelen genomen om de verspreiding van het COVID-19-virus tegen te gaan. Deze maatregelen hebben een wettelijke basis gekregen in een aantal ministeriële besluiten. De bijzondere regeringsmaatregelen werden doorgevoerd via ministeriële besluiten, uitgevaardigd door minister van Veiligheid en Binnenlandse Zaken.

Waar de Nationale Veiligheidsraad beleidsbeslissingen neemt op strategisch niveau, bereidt en coördineert het Federaal Coördinatiecomité (COFECO) de uitvoering van de beleidsbeslissingen van de Nationale Veiligheidsraad. COFECO coördineert verschillende interdepartementale en interregionale crisiscellen, die deze beslissingen concreet maken.

COFECO wordt voorgezeten door de directeur-generaal van het Nationaal Crisiscentrum en is verder samengesteld uit vertegenwoordigers van de minister-president, federale ministers van Binnenlandse Zaken, Justitie, Financiën, Buitenlandse Zaken, Volksgezondheid, Begroting, Mobiliteit, Defensie, Werkgelegenheid en Arbeid, en evenals de ministers-presidenten van de gewesten en gemeenschappen. Daarnaast zijn de bevoegde Federale Overheidsdiensten (FOD) eveneens vertegenwoordigd: de FOD Volksgezondheid, FOD Mobiliteit, FOD Economie en FOD Defensie alsook de gewestelijke crisiscentra en de federale politie.

1. DE ECONOMIC RISK MANAGEMENT GROUP (ERMG)

Op 17 maart richt de kern de ‘Economic Risk Management Group’ (ERMG) op. De ERMG is verantwoordelijk voor het beheer van de economische en macro-economische risico’s verbonden aan de verspreiding van het COVID-19-virus in België. De ERMG wordt voorgezeten door de gouverneur van de Nationale Bank van België. Formeel gezien bestaat de ERMG uit twee groepen:

- De cel economische monitoring, bestaande uit de hoofden van de beroepsfederaties en de vakbonden, het Federaal Planbureau en enkele professoren.

- De kerncel, waarin vertegenwoordigers van het kabinet van de eerste minister, de vice-premiers en de minister-presidenten van de gemeenschappen en gewesten zitting hebben.

De ERMG krijgt de opdracht om de impact van de coronapandemie te meten op de bedrijven, de sectoren en de financiële markten, ervoor te zorgen dat de voor ons land zeer kritieke bedrijven en infrastructuren blijven draaien ('bedrijfscontinuïteit'), en maatregelen voor te stellen aan de regering om deze crisis te bestrijden en daarbij een coördinerende rol spelen.

Om deze taken concreet uit te voeren, zijn op ad hoc-basis diverse thematische werkgroepen opgericht binnen de Cel economische monitoring. Zij brengen vooral deskundigen van de verschillende instellingen van het ERMG samen. Een van de groepen keek naar de behoeften van huishoudens, individuen en werknemers.

In het licht van de evolutie van de gezondheidscontext en rekening houdend met de prerogatieven van de politieke besluitvormers enerzijds en het sociaal overleg anderzijds, hebben de werkzaamheden zich vooral toegespitst op het toezicht op en de analyse van de economische gevolgen van de crisis. Wat de situatie van de huishoudens betreft, hebben zij met name bestaan uit een analyse van de inkomensvervangingsratio in de tijdelijke werkloosheidsregeling en uit enquêtes over het inkomensverlies van huishoudens (aanvullende vragen in de maandelijksse enquête naar het consumentenvertrouwen en specifieke online-enquêtes).

2. DE SOCIO-ECONOMISCHE CEL (ECOSOC)

Gezien de grote impact van deze pandemie op het hele sociaaleconomische leven, heeft COFECO verschillende tijdelijke cellen opgericht om haar crisisbeheersing te operationaliseren. Een van deze cellen is de Socio-economische cel (ECOSOC) onder voorzitterschap van de FOD Economie en is samengesteld uit vertegenwoordigers van de Ministers van Economie, Werkgelegenheid en Volksgezondheid en van kmo's, evenals van de FOD Economie, FOD Werkgelegenheid en Arbeid, FOD Mobiliteit, FOD Sociale Zekerheid en POD Sociale integratie. ECOSOC laat analyses uitvoeren en adviseert over de sociaaleconomische impact van de genomen of te nemen maatregelen.

3. DE WERKGROEP SOCIALE IMPACT COVID-19-CRISIS (WG SIC)

Eind-maart 2020 heeft de ECOSOC-groep een interdepartementale werkgroep "Sociale impact COVID-19-crisis" (WG SIC) opgericht. De werkgroep kreeg de opdracht om zo snel mogelijk de nodige capaciteit te ontwikkelen om de sociale gevolgen van de COVID-19-crisis en de invloed van de genomen maatregelen op de voet te kunnen volgen.

Deze WG SIC krijgt in de eerste plaats de opdracht om de sociaaleconomische impact van COVID-19-crisis op te volgen, het effect op korte termijn van de reeds genomen maatregelen te beoordelen, waar mogelijk de te nemen maatregelen 'ex ante' te evalueren, en risicogroepen te identificeren. De WG SIC rapporteert aan de ECOSOC, via de voorzitter a.i. van de FOD Sociale Zekerheid, die in de ECOSOC zetelt en daarbij de rol van liaison met de WG SIC opneemt.

De opstart van de WG SIC wordt aanvankelijk gecoördineerd door een stuurgroep van de FOD Sociale Zekerheid, de FOD Werkgelegenheid en Arbeid, de POD Maatschappelijke Integratie; deze nodigen meteen alle betrokken federale administraties en het college van de administrateurs-generaal van de openbare instellingen van de sociale zekerheid uit om dit initiatief te ondersteunen en een contactpersoon aan te duiden om de samenwerking met de WG SIC te faciliteren. Dit om zo snel mogelijk gegevens te ontsluiten voor de monitoring van de sociale impact van de coronamaatregelen, aangezien de snelle beschikbaarheid en toegankelijkheid van actuele gegevens essentieel is om adequate beleidsbeslissingen te nemen.

Momenteel worden al deze administraties en instellingen in de WG SIC vertegenwoordigd. Naast de FOD Sociale Zekerheid, de FOD Werkgelegenheid en Arbeid en de POD Maatschappelijke Integratie, nemen ook vertegenwoordigers van de Belgische Openbare Instellingen voor Sociale Zekerheid (OISZ), Statbel, de Nationale Bank van België en het Federaal Planbureau deel aan de wekelijkse vergaderingen¹.

De WG SIC verzamelt gegevens van de verschillende administraties en gebruikt deze om sinds 7 april 2020 wekelijks¹ bijgewerkte rapporten te verstrekken aan ECOSOC en het beleidsnetwerk van de COVID-19-crisis. De verschillende administraties bezorgen WG SIC voorlopige gegevens en schattingen die onder normale omstandigheden niet worden gepubliceerd, maar die essentieel zijn voor het beheer van de sociaaleconomische impact van de COVID-19-crisis. Dit laatste was ook de reden waarom deze rapporten aanvankelijk niet publiek worden vrijgegeven, maar sinds oktober kwam daarin verandering.²

Verder levert WG SIC input op verzoek van ECOSOC en de Taskforce Kwetsbare Groepen³. In principe kan WG SIC ook op eigen initiatief adviseren, maar door tijdsgebrek is dit tot nu toe vrij beperkt. De WG SIC presenteerde ook haar bevindingen aan de Gemengde Commissie Armoedebestrijding van de Nationale Arbeidsraad en de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven.

4. TASKFORCE KWETSBARE GROEPEN

Naast andere federale actoren werd sinds begin maart 2020 een beroep gedaan op de FOD Sociale Zekerheid en de POD Maatschappelijke Integratie, om via specifieke vragen, rekening houdend met hun bevoegdheden, informatie en antwoorden te verstrekken met betrekking tot specifieke thema's en risicogroepen.

In maart 2020 vraagt de federale regering aan de FOD Sociale Zekerheid en de POD Maatschappelijke Integratie om na te denken over een Task Force 'Urgence sociale' COVID-19, omgedoopt tot Taskforce Kwetsbare Groepen COVID-19. Ook actoren op het terrein, zoals het "Belgian Anti-Poverty Network" (BAPN) pleiten voor een dergelijk initiatief. In maart wordt de Eerste Minister door BAPN geïnterpelleerd met het voorstel tot oprichting van een Taskforce "om de sociale maatregelen op korte en

(1) Tijdens de zomermaanden werd er tijdelijk overgeschakeld naar een tweewekelijks ritme.

(2) De output van de WG SIC kan nu worden geconsulteerd op deze website: <https://socialesecurity.belgium.be/nl/sociaal-beleid-mee-vorm-geven/sociale-impact-covid-19>.

(3) Zie onder meer: <https://www.mi-is.be/nl/tools-ocmw/notas-van-de-werkgroep-sociale-impact-covid-19>.

op lange termijn te coördineren”. BAPN stelt een reeks voorbeelden van maatregelen voor op het vlak van gezondheid, inkomen, schuldenlast, dakloosheid, justitie, gevangenis, migratie. Alle voorstellen werden in de context van de COVID-19-crisis geplaatst en veronderstellen de gecoördineerde tussenkomst van verschillende ministeriële departementen en bevoegdheden.

Ook het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting heeft een brief gestuurd naar de Eerste Minister, de Minister bevoegd voor Armoedebestrijding en de Minister bevoegd voor Maatschappelijke Integratie, om hen vragen te stellen over de impact van de maatregelen die werden genomen in het kader van de COVID-19-crisis voor arme en kwetsbare personen. De Federaties van OCMW's, bepaalde OCMW-voorzitters en de organisaties op het terrein hebben zich eveneens tot de POD Maatschappelijke Integratie gericht met de vraag om de steunmaatregelen te onderzoeken die werden genomen ten gunste van de meest kwetsbaren in het kader van de huidige crisis en vooral of deze de reeds moeilijke situatie van deze kwetsbare groepen niet dreigen te verergeren.

Eind maart 2020 wordt er dan ook een Taskforce “Kwetsbare Groepen COVID-19” opgericht. De taken van de Taskforce zijn:

- de impact identificeren op kwetsbare personen van de epidemie, van de afzonderingsmaatregelen en van de socio-economische maatregelen die de verschillende beleidsniveaus, regering op korte en op lange termijn nemen;
- de personen identificeren die niet onder de genomen socio-economische maatregelen vallen en hun problemen zichtbaar maken;
- overleggen over extra concrete voorstellen van maatregelen COVID-19 die gerechtvaardigd zijn op korte en op lange termijn;
- beleidsaanbevelingen en -voorstellen opstellen over de socio-economische maatregelen die moeten worden genomen;
- de coördinatie met de gefedereerde entiteiten bevorderen voor een betere verspreiding van de maatregelen.

De Taskforce wordt voorgezeten door het kabinet van de minister bevoegd voor Armoedebestrijding en het kabinet van de minister bevoegd voor Maatschappelijke Integratie. Verder is de Taskforce samengesteld uit vertegenwoordigers van de kabinetten van federale ministers bevoegd voor Armoedebestrijding, Maatschappelijke Integratie en Sociale Zaken, alsook de kabinetten van de regionale ministers voor armoedebestrijding, gezondheid en welzijn, de minister-president van de Fédération Wallonie-Bruxelles en, tenslotte, de Voorzitter en deskundigen van de POD Maatschappelijke Integratie, de FOD Sociale Zekerheid en eventueel andere wetenschappelijke deskundigen.

Deze Taskforce ontvangt, naast de technische en cijfermatige analyse van de WG SIC, ook vragen, signalen en voorstellen voor maatregelen van een consultatiegroep, opgericht en voorgezeten door de POD Maatschappelijke Integratie en bestaande uit:

- twee vertegenwoordigers van de FOD Sociale Zekerheid;
- twee vertegenwoordigers van de POD Maatschappelijke Integratie;
- een vertegenwoordiger per regionale overheidsdienst;
- een vertegenwoordiger van per Federatie van OCMW's;

- een vertegenwoordiger van het BAPN;
- twee vertegenwoordigers van het Steunpunt tot bestrijding van armoede;
- een vertegenwoordiger van UNIA;
- een vertegenwoordiger van Myria;
- twee vertegenwoordigers van de Nationale Hoge Raad voor Personen met een Handicap;
- een vertegenwoordiger van het Instituut voor gelijkheid van vrouwen en mannen.

Deze groep geeft relevante input vanop het terrein en is complementair met de missie van de WG SIC.

Om vragen van deze consultatiegroep en de Taskforce “Kwetsbare groepen” inzake de impact van de COVID-19-crisis op korte termijn te beantwoorden stelde de WG SIC volgende nota’s op aan de hand van de op dat moment beschikbare informatie:

- 17/06/2020: De socio-economische impact van COVID-19 op personen van niet-EU-origine;
- 5/06/2020: Sekswerkers als kwetsbare groep + bijlagen;
- 15/05/2020: Artiesten en kunstenaars als kwetsbare groep;
- 6/05/2020: Kinderen als kwetsbare groep + bijlagen;
- 17/04/2020: Monitoring en analyse prioritair kwetsbare groepen: interim, jobstudenten, flexi-jobs, contracten van bepaalde duur en personen met een handicap;
- 17/04/2020: Antwoord op bijkomende vraag: “Hoeveel mensen zijn er die in het eerste kwartaal als interimkracht werkten en sinds de ‘lockdown’ niet in werkloosheid, noch aan het werk zijn?”

5. EEN HERNIEUWD MANDAAT

In november 2020 werd het mandaat van zowel de ECOSOC, de WG SIC, als de Taskforce “Kwetsbare Groepen” herbevestigd door de federale regering. Vanwege het zomerreces en de regeringsvorming had deze laatste, vanwege haar politieke karakter, niet meer vergaderd sinds juli 2020. De WG SIC bleef wel actief tijdens de zomer, al werd tijdens het zomerreces overgeschakeld naar een tweewekelijkse rapportering. Na de zomer werd weer overgeschakeld naar een wekelijks ritme. Het is ook de bedoeling dat WG SIC intensief de werkzaamheden van de nieuwe Taskforce “Kwetsbare Groepen” gaat ondersteunen.

INHOUDSTAFEL

MONITORING EN BEHEER VAN DE SOCIAALECONOMISCHE IMPACT VAN DE COVID-19-CRISIS IN BELGIE

INLEIDING	13
1. DE ECONOMIC RISK MANAGEMENT GROUP (ERMG)	14
2. DE SOCIO-ECONOMISCHE CEL (ECOSOC)	15
3. DE WERKGROEP SOCIALE IMPACT COVID-19-CRISIS (WG SIC)	15
4. TASKFORCE KWETSBARE GROEPEN	16
5. EEN HERNIEUWD MANDAAT	18